

12. HAFTA

OSMANLI DİPLOMASİSİNDE “PAŞALAR DÖNEMİ”

ÖNERİLEN OKUMALAR:

- Sander – “Maliyenin Zorlamaları Kırım Savaşı ve Sonrası” başlığından Beşinci Bölüm’e kadar.
- Ülman, Haluk, “Doğu Sorunu”, TCTA, C.1, s. 273-278.

BU HAFTA ÖĞRENECEKLERİMİZ:

- Rusya’nın Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan sonra Osmanlı devleti’ne yaklaşımı irdelenecektir.
- Filistin’deki “kutsal yerler” üzerinde Rusya ve Fransa arasındaki rekabetin, Osmanlı dış politikasına nasıl yansıdığı değerlendirilecektir.
- Avrupa güç sistemi içinde İngiltere ve Fransa’nın Rusya’ya bakışı yorumlanacaktır.
- Kırım Savaşı’nın nedenleri ve sonuçları üzerinde durulacaktır.
- Paris Antlaşması ile Islahat Fermanı arasındaki bağlantı vurgulanacaktır.
- Osmanlı diplomasisinin oluşturulmasında ve yürütülmesinde, Tercüme Odası çıkışlı “paşaların” giderek etkinlik kazanması süreci anlatılacaktır.

Osmanlı Devleti, Mehmet Ali Paşa sorununun çözüldüğü 1841’den Kırım savaşının çıktığı 1853’e kadar 12 yıllık bir barış dönemi yaşadı. Suriye-Lübnan ve Balkanlar’da bazı isyanlar yaşansa da bu barış ve istikrar ortamında Tanzimat döneminin en önemli reformları (ıslahatlar) yapıldı. İdari, askeri, mali, adli ve eğitim alanlarında yapılan reformlarla devletin içinde bulunduğu durumdan kurtulmasına çalışıldı. Bu çerçevede özellikle Fransa ve İngiltere’deki sistemin örnek alınması söz konusu oldu. Bu dönem aynı zamanda, çoğu Tercüme Odası’ndan yetişen Osmanlı devlet adamlarının, özellikle dış politikanın yürütülmesinde son derece etkili hale gelmelerine de sahne oldu. II. Abdülhamit’in, dış politikayı kendi idaresine alacağı 1870lerin sonlarına kadar, Osmanlı diplomasisinde, “Babıali Damgası”ndan veya “Paşalar Dönemi”nden bahsetmek mümkündür.

Fransa’da başlayıp tüm Avrupa’ya yayılan 1848 devrimleri sırasında İngiltere ve Fransa’da Osmanlı Devleti’ne yönelik kamuoyu sempatisinde bir artış gözlemlendi. Zira, Macar

ayaklanmasının (1848) bastırılması sırasında Avusturya ordularının önünden kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınan Kont Kossuth önderliğindeki Macar milliyetçilerinin, Avusturya ve Rusya'nın tüm ısrarlarına rağmen iade edilmemesi bu sempatiyi pekiştirdi. Aynı durum Polonyalı milliyetçiler için de geçerliydi. İngiltere ve Fransa'da ortaya çıkan bu dönemsel Osmanlı sempatisi, Osmanlı devlet adamlarının, dış politikayı, bu iki ülke ekseninde oluşturma çabası içine girmelerine de yol açtı. Fakat, ulusal çıkarlar ve değişen Avrupa dengeleri çerçevesinde, kısa bir süre sonra bu iki devletin Osmanlı'ya yaklaşımlarında da önemli sıkıntılar su yüzüne çıkacaktır.

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne Bakışı

Çar I. Nikola'nın tahta çıktığı günden beri taşıdığı Osmanlı Devleti'nin parçalanması gerektiği yönündeki düşünceleri değişmemişti. 1833 Hünkar İskelesi Antlaşması ile iki devlet arasında kurulan zoraki işbirliği ortamı, 1841 Londra Sözleşmesi'yle tamamen ortadan kalkmıştı. Rusya, Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Fransa'yla yakınlaşmasından rahatsızlık duyuyordu.

Bu arada Rusya, 1848'de Polonya'da başlayan isyanı güç kullanarak bastırdı. Macar İsyanı sırasında ise Avusturya'ya destek verdi. Eflak ve Boğdan'ın kuzey bölgelerini işgal ederek devrimci fikirlerin burada yayılmasına engel oldu. Bu başarılarından sonra, I. Nikola'nın Osmanlı Devleti üzerindeki baskıları artmaya başladı.

1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması ile İstanbul'da, Rusya Elçiliği'nin koruyuculuğu altında (Antlaşma'da "sinayet etmek" tabiri geçmektedir) bir Rus Ortodoks Kilisesi kurulması öngörülmüş; Eflak ve Boğdan'daki Ortodoks mezhebine mensup Osmanlı tebaasının Rusya'nın koruyuculuğu altında (sinayeti altında) olmasına imkan verilmişti. Söz konusu kilise, iki devlet arasında yaşanan gerginlikler sebebiyle hiçbir zaman inşa edilmedi. Ancak I. Nikola, Eflak ve Boğdan'da geçerli olan "Rusya'nın Ortodoksların koruyucusu olması" hükmünü geniş yorumlayarak, Osmanlı Devleti'ndeki tüm Rum-Ortodoks tebaa üzerinde "himaye hakkı" olduğunu iddia etmeye başladı. Buradan hareketle Osmanlı Devletini de, Rusya'nın "himayesi altına" almayı ve sonunda ortadan kaldırmayı amaçlıyordu.

I. Nikola Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı girişeceği tek yanlı bir eyleme, Osmanlı toprak bütünlüğünden yana olan İngiltere tarafından tepkiyle gösterileceğini biliyordu. Bu nedenle

Osmanlı Devleti'nin mukadderatını İngiltere ile birlikte tespit etmenin en doğru hareket olacağını düşünüyordu. 1844'de I. Nikola'nın İngiltere'ye yaptığı ziyaret sırasında Rusya ile İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ndeki Hıristiyan tebaanın çıkarlarını ortaklaşa korumasını teklif etti. Fakat, İngiltere Rusya'nın Ortodoks tebaa ile ilgili emellerini bildiğinden bu isteğe olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap vermedi. Yine de, 1841'de Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanması sırasında, Rusya ile İngiltere arasında başlayan bahar havası 1848'e kadar sürdü. 1848'de Rusya'nın, Polonya ve Macaristan isyanlarına yönelik sert müdahalesi iki devletin arasının tekrar soğumasına yol açtı. İngiltere'de, Rusya'nın güçlenmesinin ve genişlemesinin bu ülkenin çıkarlarına aykırı olduğu yönündeki görüşler ağırlık kazanmaya başladı.

Rusya bu soğukluğa rağmen, 1853'te bizzat Çar'ın ağzından, St. Petersburg'taki İngiltere büyükelçisine Osmanlı Devleti'ni paylaşmayı önerdi. İngiltere ise bu teklifi açıkça ret etti. Çünkü Osmanlı Devleti'nin varlığı, Rusya'nın önce Akdeniz'e, ardından da İngiltere'nin sömürgelerine uzanan bölgelere yayılmasının önündeki en önemli engeldi. Bu görüşme yapılırken, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında sıcak bir çatışmaya dönüşecek yeni bir gerginlik ortamı yavaş yavaş doğmaktaydı.

Kutsal Yerler Sorunu

Osmanlı Devleti'nin Filistin topraklarında, özellikle Kudüs ve çevresinde tüm Hıristiyanlar tarafından kutsal sayılan mekanlar bulunmaktaydı. Bu yerler hem Ortodokslar hem de Katolikler için kutsal sayılıyordu. Yavuz Sultan Selim'in Filistin'i ele geçirmesinden sonra, İmparatorluk içindeki Ortodoksların Katoliklerden sayıca çok olmalarından hareketle bu yerlerde Ortodokslara daha fazla ayrıcalıklar tanınmıştı. Hatta IV. Murad zamanında, kutsal mekanların yönetimi konusunda Katolik ve Ortodokslar arasındaki ortaya çıkan ihtilaf, Şeyhülislam başkanlığındaki bir komisyon tarafından, Ortodokslar lehine çözülmüştü. 1644 ve 1657'de de benzer şekilde kararlar alındığı bilinmektedir.

Fransız Devrimi'nden sonra laik bir devlet modelinin kurulmasıyla, Fransa bir süre için Katoliklerin savunuculuğundan uzaklaşmıştı. Ancak Louis Napolyon'un, Katolik Kilisesi'nin de desteğini de alarak imparator (III. Napolyon) olmasından sonra, Fransa'nın Katolikler'le ilgili tutumu değişti. III. Napolyon, Osmanlı Devleti'nden Kudüs ve çevresinde Katoliklere daha fazla hak tanınmasını istedi. Bu istekleri Katolik Avusturya, İspanya, Portekiz, Sicilyateyn (İki Sicilya Devleti) de destekledi. Osmanlı Devleti önce Katolik ve

Ortodokslardan karma komisyon kurarak bu sorunu çözmeye çalıştı. Ama hem Fransa hem de Rusya komisyonun karma yapısına itiraz etti. Bunun üzerine karma komisyon dağıtıldı ve Müslümanlardan oluşan bir komisyon kuruldu. Bu komisyon Katoliklere bazı yeni haklar vermekle birlikte, genel olarak Katoliklerin isteklerini geri çevirdi. Bu durum, III. Napolyon ile I. Nikola'yı karşı karşıya getirdi.

Çar I. Nikola kutsal yerler sorununun, Ortodoksların lehine çözülmesinin de verdiği cesaretle, Osmanlı Devleti'nden daha fazlasını elde etmek için, Prens Mençikof'u (Finlandiya Valisi) olağanüstü elçi sıfatıyla, bir savaş gemisiyle Mart 1851'de İstanbul'a gönderdi. Prens Mençikof binlerce Rum-Ortodoks tarafından büyük bir törenle karşılandı. İstanbul'da bir dizi bir dizi diplomatik nezaketsizlik yapan Prens Mençikof, Babıali'yi sivil elbise ile ziyaret etti. Sadrazamdan sonra Hariciye Nazırı'nı ziyaret etmesi gerekirken, Fuad Efendi'nin (Paşa) Rusya'ya verilen sözleri tutmadığı gerekçesiyle onunla görüşmedi. Mençikof'un bu tavrı İstanbul'da tepki doğurdu.

Böyle bir gergin havada Prens Mençikof Osmanlı Devleti'nden şu isteklerde bulundu: Beytullahim Kilisesi ile İsa'nın doğduğu yerin anahtarının Ortodokslara bırakılması. Kamame kilisesinin tamiri hakkının Fener Rum Ortodoks Patriği'ne bırakılması. Osmanlı topraklarındaki "12 milyon Ortodoks"un Rus Çarı'nın "himayesi altına" sokulması için gerekli düzenlemelerin yapılması.

Prens Mençikof, Rusya'nın bu taleplerinin, ikili bir antlaşmayla değil, Osmanlı Devleti'nin tek tarafı olarak yayınlayacağı bir senetle yapılmasını istiyordu. Ayrıca, görüşmelerin içeriği ve Rus talepleri kesinlikle gizli tutulmalıydı.

Babıali, Rusya'nın gizlilik isteğine rağmen görüşmelerin içeriğini İngiltere ve Fransa'ya bildirdi. Babıali'de kurulan 46 kişilik bir meclis Rus taleplerini 43 oyla 17 Mayıs 1853'te ret etti. Bunun üzerine Mençikof Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin kesildiğini ilan ederek 21 Mayıs'ta İstanbul'dan ayrıldı.

Osmanlı Devleti, Rusya'nın savaş açma ihtimaline karşı İstanbul Boğazı'nı tahkim etti. Donanmayı Büyükdere'de topladı. Rumeli'deki kaleleri tamir ettirdi ve güçlendirdi. Anadolu'dan Balkanlar'a asker taşındı. Rusya kısa süre sonra harekete geçti. 22 Haziran 1853'de General Gorçakof'un birlikleri Eflak ve Boğdan'a girdi. Rusya bunun bir savaş ilanı olmadığını bildirdi. Osmanlı Devleti de İngiltere'nin telkiniyle hareketsiz kaldı. Temmuz

1853'de Viyana'da, Avusturya, Prusya, İngiltere ve Fransa bir araya gelerek Osmanlı Devleti ile Rusya arasında arabuluculuk yapmaya karar verdiler. Fakat bundan olumlu bir sonuç alınamadı.

İstanbul'da ise özellikle ilmiye talebeleri harp ilanı yönünde nümayişlere başlamıştı. 25 Eylül'de Çırağan Sarayı'nda 160 kişilik bir meclis toplantısı yapıldı ve Rusya'ya savaş ilanı istendi. 29 Eylül'de de Sultan Abdülmecid bir ferman yayınlarak Rusya'ya savaş ilan etti. Rusya'dan, 15 gün içinde Eflak ve Boğdan'dan çekilmesi istendi. Bu kabul edilmeyince savaş başladı.

Savaşın başında Rumeli ve Anadolu'da Osmanlı ordusu büyük başarılar elde etti. Abdülmecid'e "gazi" unvanı verildi. Ancak 30 Kasım 1853'de fırtına nedeniyle Sinop'a sığınan Osmanlı donanması Ruslar tarafından yakıldı. 7 Fırkateyn, 3 korvet, 2 buharlı gemi battı. Ruslar ayrıca Sinop'un Müslüman mahallesini de top ateşiyle yaktılar.

Sinop felaketi ile Osmanlı donanmasının büyük güç kaybetmesine neden olmuş, İstanbul ve Boğazları tehdit altına sokmuştu. İngiltere ve Fransa'da Boğazlar'ın Ruslara bırakılmaması için Osmanlı Devleti'ne yardım edilmesi yönünde görüşler güç kazandı. İngiliz ve Fransız donanmaları padişahı bir iç isyana karşı korumak bahanesiyle İstanbul'a geldi. Rusya, İngiliz ve Fransız donanmalarının Çanakkale Boğazı'nı geçmelerini protesto etti. III. Napolyon ve İngiltere Kraliçesi Viktorya, I. Nikola'ya Osmanlı Devleti ile anlaşmazlığı çözmek için arabuluculuk teklif etti. I. Nikola buna karşı çıktı. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa Rusya'ya bir ultimatom vererek, Eflak ve Boğdan'ı derhal boşaltmasını ve Ortodoks tebaa üzerindeki "himaye" iddiasından vazgeçmesini istedi. Osmanlı Devleti'nin de tüm vatandaşları kanun önünde eşit kılacak düzenlemeler yapacağı Hıristiyan tebaadan alınan cizyenin kaldırılacağı açıklandı.

Çar bu ultimatomu geri çevirdi. Bunun üzerine 12 Mart 1854'de Fransa ve İngiltere Rusya'ya savaş ilan ettiler. Rusya'ya savaş ilan ederlerken, İngiltere ve Fransa kendi aralarında bir anlaşma yaparak, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü için Rusya ile savaşmayı ve Osmanlı Devleti'nin yeni reformlar yapmasını sağlamayı kararlaştırdılar. Yani aslında, Islahat Fermanı'nın ilanına yol açacak Fransa ve İngiltere politikası, daha savaşın başında şekillenmişti.

20 Eylül 1854'de Kırım'a 89 savaş ve 267 nakliye gemisiyle 30.000 İngiliz 21 .000 Fransız ve 60.000 Osmanlı askeri çıkarıldı. Savaş Kırım'da yoğunlaştı. Bu arada 1854 sonunda Piyemonte de savaşa girdi ve Kırım'a 15.000 asker yolladı. Eylül 1855'de Sivastopol ele geçirildi. Rumeli'de de Osmanlı ordusu zafer kazandı. Anadolu'da ise Ruslar Kars'ı ele geçirdiler.

Bu arada I. Nikola ölmüş yerine II. Alexander geçmişti. Yeni Çar “şerefli bir barış” yapmaya hazır olduğunu bildirerek mağlubiyeti kabul etti.

Paris Kongresi 1856'da Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere, Fransa, Piyemonte, Avusturya ve Prusya'nın katılımıyla toplandı. 30 Mart 1856'da Paris Antlaşması imzalandı. İlginç olan, müttefiklerin savaş meydanında Ruslara karşı gösterdikleri işbirliğini diplomasi masasında kaybetmeleridir. Osmanlı Devleti ve İngiltere Rusya'ya ağır şartlar koşulmasını isterken Fransa, ileride Prusya'ya karşı kendisine yardım edebileceğinden hareketle Rusya'nın zayıflatılmasına karşı çıktı. Sonuçta barış antlaşmasının şartları hafifletildi.

Osmanlı Devleti açısından Antlaşma'nın en önemli maddesi yedinci maddedir. Bununla Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletlerinin genel haklarından yararlanması kabul ediliyordu. Yani Avrupa devleti sayılarak, bir nevi “Avrupa Uyumu” içine alınıyordu. Fakat o dönemde “Avrupa Uyumu” büyük ölçüde yara almıştı. Antlaşma'yla ayrıca Avrupa hükümdarlarının Osmanlı Devleti'nin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeleri kabul edildi.

Bu arada 28 Şubat 1856'da İngiltere ve Fransa'nın isteği üzerine hazırlanarak yayınlanan Islahat Fermanı'na, Paris Antlaşması'nın sekizinci maddesinde atıf yapılarak, Ferman'dan duyulan memnuniyet ifade edildi.

Paris Antlaşması'yla, toprak açısından “status quo ante bellum” (savaş öncesi duruma dönüş) kabul edildi. Boğazlar rejiminin 1841 tarihli Londra Sözleşmesi'ne göre olacağı teyid edildi. Karadeniz'in tarafsızlığı kararlaştırıldı. Karadeniz tüm devletlerin ticaret gemilerine açık olacak ama savaş gemilerine kapalı tutulacaktı. Osmanlı Devleti ve Rusya, Karadeniz kıyılarında tersane ve donanma bulunduramayacaklardı. Tuna nehrinde seyahat serbestisi imzacı devletlerce kurulan bir komisyonca denetlenecekti. Eflak ve Boğdan üzerindeki Rus koruması kaldırılacak, bu bölgelerin iç işlerindeki özerkliği uluslararası bir komisyon tarafından denetlenecek

Kırım Savaşı'nın ve Paris Antlaşması'nın Osmanlı Devleti açısından çok önemli sonuçları oldu. Özellikle, Eflak ve Boğdan'la ilgili düzenlemeler, ileride bu bölgenin bağımsız olmasının yolunu açtı. Nitekim, 1859'da Eflak ve Boğdan birleşecek, 1878'de de Romanya adıyla bağımsızlığını kazanacaktır. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletler sistemi içindeki yerinin tescil edilmesi elbette önemliydi. Fakat, bu statünün ne anlama geldiği çok açık olmadığı gibi, Osmanlı diplomasisi de, "Avrupalı" olmaktan yararlanmakta pek başarılı olamayacaktır. Boğazlar'dan geçiş, uluslararası bir konu olmaya devam edecektir. Son olarak, Kırım Savaşı sırasında, savaş giderlerini karşılamak için Avrupa devletlerinden borç alan Osmanlı Devleti, bu borçlardan kurtulamayacak, borucun ve faizinin ağırlaşması 1881'de Osmanlı maliyesinin iflas etmesine sebep olacaktır.

Abdülaziz Dönemi

Sultan Abdülaziz 1861'de ağabeyi Sultan Abdülmecid'in ölümü üzerine tahta geçti. Aynı yıl Sırbistan ve Karadağ isyanları çıktı. Osmanlı Devleti'nin bu isyanı bastırmakta aciz kalması karşısında Rusya ve Fransa'nın baskılarıyla Eylül 1862'de İstanbul Protokolü imzalanarak Belgrad ve 3 kale dışında tüm Sırbistan toprakları Sırbistan'ın yönetimine bırakıldı. Bu bağımsız Sırbistan yolunda önemli bir kazanımdır. Belgrad ve diğer kaleler ise 1867'de özerk Sırbistan'a bırakılmıştır. Sırbistan 1878'de bağımsız olacaktır.

Mısır Gelişmeleri

1863 baharında Sultan Abdülaziz, Yavuz Sultan Selim'den 345 yıl sonra Mısır'a giden ilk Osmanlı Sultanı oldu. Seyahat sırasında yanında yeğenleri, Abdülmecid'in oğulları Murad, Abdülhamid ve Reşad da vardı. Sultan Abdülaziz Mısır'ın Osmanlı Devleti'nin hala bir vilayeti olduğu mesajını vermeye çalışmıştır. Bu arada, Fransız mühendisler Süveyş Kanalı'nın inşaa faaliyetlerini sürdürmekteydi. Mısır'ın stratejik önemi artıyordu.

Mısır Valisi İsmail Paşa, bölgenin artan önemini farkındaydı. Böylesine önemli bir bölgeye tek başına hakim olabilmenin hayallerini kuruyordu. 1841 düzenlemelerine göre Mısır'ın valiliği Kavalalı ailesinin en yaşlı ferdine verilecekti. Halbuki İsmail Paşa bunun babadan oğula geçen bir statüde olmasını istiyordu. Bu çerçevede Âli ve Fuad paşalar nezdinde yoğun girişimlerde bulundu.

Âli ve Fuad paşalar, Sultan Abdülaziz'i yeni düzenlemenin Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına aykırı olmadığına ikna ettiler. Bunun üzerine 28 Mayıs 1866'da bir ferman yayınlayan Sultan Abdülaziz "babadan oğula geçme" prensibini kabul etti. İsmail Paşa buna karşılık İstanbul'a gönderdiği yıllık 80.000 kese altın vergiyi 150.000 keseye çıkardı. Ardından 2 Haziran 1866'da yeni bir fermanla Mısır valilerine "hidiv" unvanı verildi. Hidiv, valilik ile sadrazamlık arasındaki bir makamdı. Aslında Hidivlik statüsüyle Mısır çok yönlü bir özerklik kazanmış oldu.

Girit Sorunu

Bavyera kökenli Yunan Kralı I. Otto 1862'de bir iç isyan sonucu tahttan düştü. Yerine Danimarka'nın Schleswig-Holstein-Sondenburg hanedanından I. Georg (Yorgo) Yunan Kralı oldu. Kral Yorgo, Rus Romonov hanedanından Grandüşeş Olga ile 1867'de evlenince Rus Çarı ile de akraba olacaktır. (1913'e kadar 50 yıl tahtta kalacaktır).

İngiltere 1864'te, işgali altında tuttuğu İyon denizindeki Yedi Ada'yı Yunanistan'a bıraktı. Bu, kültürel açıdan yabancı olduğu bir ülkede iktidarını sağlamlaştırmayı amaçlayan Yorgo'nun "Megali İdea" (Büyük Ülkü) fikrine büyük destek vermesine yol açtı. Yorgo, "Büyük Yunanistan"ı oluşturmak, böylece Yunan halkının kendine olan sadakatini güçlendirmek istiyordu. Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını isteyen Rusya da Megali İdea için Yunanistan'a destek veriyordu.

Megali İdea çerçevesinde Kral Yorgo, Akdeniz'de 240.000 kişinin (Rum ve Müslüman) yaşadığı Girit'e göz dikti. Ada'ya subaylar gönderdi. Rusya Ada'daki Rumlara silah yardımı yaparken, giderek kendisi için bir tehlide dönüşen Prusya karşısında Rusya'nın desteğine ihtiyaç duyan III. Napolyon da Rus politikasına destek verdi. 2 Eylül 1866'da Hacimihalidis adlı bir Rum'un önderliğinde Girit'te ayaklanma başladı. Ancak ayaklanmayı asıl yönlendirenler Kral Yorgo'nun Ada'ya gönderdiği Yunanlı subaylardı.

İsyanla eş zamanlı olarak tüm Avrupa'da ve ABD'de, 1821 isyanı sırasında olana benzer bir biçimde Osmanlı karşıtı bir propaganda başlatıldı. Bu çerçevede oluşturulan Grekofil (Yunan sever) komitelerin topladığı yardımlar Girit'e İngiliz, Rus ve Fransız gemileri tarafından ulaştırıldı. Bu sırada Babıali, Ada'ya 40.000 asker yığmasına rağmen dağlık bölgelere sığınan ve vur-kaç taktiği ile savaştan isyancıları yenilgiye uğratamadı.

Askeri operasyonla eş zamanlı olarak 30 yıl Girit valiliği yapan, bölgeyi ve halkı çok iyi tanıyan Mustafa Naili Paşa fevkalade vali sıfatıyla Ada'ya gönderildi. Mustafa Naili Paşa “Enosis” (Yunanistan’ın adayı ilhak etmesi) isteyen Rumları isyandan vazgeçiremedi. Bunun üzerine askeri operasyonlara ağırlık veren Osmanlı Devleti 1867 başında Serdar-ı Ekrem (başkomutan) Müşir Ömer Paşayı Ada'ya gönderdi. Ömer Paşa isyanı bitme noktasına getirdi. Ancak bu kez, isyanın Osmanlı Devleti’nin kesin üstünlüğü ile bastırılmasını istemeyen Fransa, Rusya, Prusya ve İtalya Babıali’ye müşterek bir nota vererek askeri operasyonların durdurulmasını istedi. Sadrazam Âli Paşa bu devletleri karşısına almamak için operasyonu durdurdu. Ardından da Sultan Aziz’in Avrupa seyahatinden dönüşünden hemen sonra Ekim 1867’de Girit’e gitti.

Askeri hareketle iyice güç kaybeden isyancıları isyandan tamamen vazgeçirmek için Âli Paşa, 4 Ocak 1868’de Girit’te genel af ilan etti. İki yıl için tüm vergileri kaldırdı. 15 Şubat’ta Girit’e yeni bir statü verildi. Buna göre, Girit valisinin iki muavininin biri Rum olacak, beş mutasarrıf ve 19 kaymakamın yarısı Hıristiyanlardan atanacaktı. Vilayet, sancak ve kazaların üç Müslüman, üç Hıristiyan toplan altı üyeli meclisleri olacak, resmi işlemlerde Türkçenin yanında Rumca da kullanılacaktı. Böylece Girit’e de kısmi özerklik verilmişti.

Sultan Abdülaziz’in Avrupa Seyahati

Girit isyanını sırasında doğan Osmanlı karşıtı kamuoyunun en yoğun olduğu bir dönemde 1867’nin yaz aylarında Sultan Abdülaziz, 1 ay 16 gün sürecek Fransa ve İngiltere seyahatine çıktı. Seyahat, Sadrazam Âli Paşa ve Hariciye Nazırı Fuad Paşa’nın İstanbul’daki İngiltere ve Fransa büyükelçileriyle yaptıkları görüşmeler sonucunda Kraliçe Victoria ve III. Napolyon’un resmi davetleri üzerine gerçekleşti.

Âli ve Fuad paşalar, padişahın bu iki ülkeyi ziyareti sırasında Rusya’nın Balkanlardaki emellerine karşı Osmanlı Devleti’ne destek sağlayabileceğini düşünüyorlardı. Yoğun Müslüman nüfuslu sömürelere sahip İngiltere ve Fransa da halifenin ülkelerini ziyaretten memnuniyet duyuyordu. Padişaha, veliaht Murad Efendi ve Abdülhamid Efendi de refakat ettiler. Ziyaret Girit sorunu dolayısıyla sıkıntılı bir siyasi atmosferde geçti. Prusya tehdidiyle meşgul olan Fransa, Rusya’ya karşı destek isteyen Osmanlı Devleti’ne olumlu yaklaşmadı.

İngiltere'den de beklenen destek gelmedi. Avrupa'nın yeni güç dengeleri, Osmanlı Devleti'nin Rusya karşısında yalnız kalacağı dönemi yavaş yavaş getirmeye başlamıştı.